

Klima- og miljødepartementet
Postmottak@kld.dep.no

Norcems hørings svar

17.10.2018

Konsekvensutredning av deponi i Dalen gruve for behandlet uorganisk avfall

Klima- og miljødepartementet la 5. september 2018 konsekvensutredningen ut til offentlig høring med høringsfrist 17. oktober. Norcem oversender med dette sin høringsuttalelse.

Bakgrunn

Norcem var med som tiltakshaver i det opprinnelige deponiprojektet, men meddelte NOAH våren 2017 at gruvedriften skulle fortsette, og at det ikke ville være mulig å fastsette en endelig sluttdato. Norcem vil derfor understreke at vi ikke har vært involvert i utredningsarbeidet etter innsendingen av våre kommentarer til planprogrammet.

Høringsdokumentet med vedlegg/rapporter er et svært omfattende materiale. Innenfor den tid som har vært til rådighet, har Norcem valgt å prioritere de deler av utredningsarbeidet som vi, etter vår mening, i størst grad vil påvirke Norcems framtidige virksomhet i Brevik.

Hovedkonklusjoner

1. **Norcem besluttet våren 2017, etter en grundig teknisk-økonomisk gjennomgang, å videreføre gruvedriften i Brevik som en viktig del av råmaterialgrunnlaget for sementproduksjonen. Norcem har konsesjon til uttak av kalkstein i gruva fram til 2040.**
2. **Samdrift (kalkutvinning og deponidrift parallelt) er uaktuelt for Norcem. Temaet var ikke omtalt i planprogrammet og drøftes heller ikke i hovedrapportene. Likevel er det tatt opp som tema i Risiko- og sårbarhetsanalysen (ROS-analysen) for driftsfasen.**
3. **Gruvas egnethet som deponi, som sannsynligvis må anses som det mest kritiske temaet i konsekvensutredningen, er etter Norcems vurdering ikke utredet tilstrekkelig når det gjelder detaljeringsgrad.**
4. **ROS-analysen har begrensninger og svakheter, og scenariene som drøftes avviker fra resten av utredningen.**
5. **Langtidseffektene av å etablere et deponi må drøftes langt mer inngående.**

Under følger en nærmere utdyping av Norcems synspunkter/kommentarer:

Videre drift av gruva

Norcem har vurdert, og besluttet, å videreføre gruvedriften i Brevik lenger enn tidligere forutsatt. Norcem valgte som følge av dette å trekke seg som tiltakshaver og meddelte dette til NOAH våren 2017. Dette ble det redegjort for i vårt innspill til planprogrammet. NOAH ble også orientert om at samdrift ikke var et aktuelt tema for utredning.

Norcem har konsesjon til å ta ut kalkstein til sementproduksjon fra Dalen gruver fram til 2040, og i tillegg kan konsesjonen på visse vilkår forlenges ytterligere. Det vil være teknisk-økonomiske vurderinger som legges til grunn for en beslutning om avslutning av gruveaktiviteten.

Fabrikken gjenopptok i 2018 geologisk detaljkartlegging og startet et treårig kjerneboringsprogram for å skaffe seg en best mulig ressursoversikt for framtida. De foreløpige resultatene fra kjerneboringen i 2018 bekrefter tidligere geologiske beskrivelser av kalksteinsreserven og vurderes som lovende for Norcem. Undersøkellesprogrammet fortsetter i 2019 og 2020. Med dagens produksjon vil den kjente kalksteinsreserven minst være tilstrekkelig fram til utløpet av konsesjonsperioden.

Samdrift

Norcem har siden første kontakt med NOAH vært tydelige på at det ikke er aktuelt med deponi i noen form før gruvedriften er avsluttet. Dette har vært gjentatt en rekke ganger muntlig og skriftlig og er dessuten presisert i eget møte med Klima- og miljødepartementet i mai 2018. Samdrift er fortsatt uaktuelt for Norcem. Begrunnelsen er som det står i pkt. 3.3 i Miljørisikoanalysen, deponeringen må starte i bunnen av gruva. Uttaket av kalkstein vil til enhver tid foregå i gruvas nederste områder.

I planprogrammet er ikke samdrift tatt opp som eget tema og heller ikke beskrevet som en aktuell driftssituasjon. Norcem kommenterte derfor ikke dette i vår høringsuttalelse til programmet. Vi finner det derfor litt overraskende at det i konsekvensutredningen på enkelte punkter forutsettes samdrift og på andre ikke gjør det:

- I hovedrapporten (sammendraget av hele utredningen) berøres ikke temaet.
- I Miljørisikorapporten forutsettes det at deponering starter i bunn av gruva.
- I ROS-analysen henvises det i flere scenarier til samdriftssituasjonen.

Det kan hevdes at samdrift ikke skal være en del av en offentlig konsekvensutredning da dette vil være et privatrettslig forhold mellom to næringsaktører. Prinsipielt mener vi det er riktig. Men en samdriftssituasjon vil ha store miljømessige, sikkerhetsmessige og økonomisk konsekvenser. Samdrift burde derfor vært belyst dersom tiltakshaver mener det er en forutsetning for å etablere deponiet.

Gruvas egnethet

Gruvas egnethet er kanskje det mest sentrale temaet i konsekvensutredningen ut fra diskusjonene rundt deponiplanene.

Norcem har gjennomgått det utarbeidede materialet nøye. Vurderingen av gruvas egnethet er beskrevet og drøftet i Miljørisikoreporten. Dette er et omfattende dokument, men beheftet med noen mangler, unøyaktigheter og utilstrekkelig detaljeringsgrad.

Vi har med stor interesse lest høringsuttalelsen til konsekvensutredningen som er sendt inn av Telemark fylkeskommune. Norcem slutter seg til kommentarene under «Temaet geologi» i Fylkeskommunens uttalelse ført i pennen av regiongeolog Sven Dahlgren.

Vi vil i tillegg påpeke at det også i andre forkastningssoner enn Dalen-forkastningen har vært vannlekkasjer som har medført behov for tetting med injeksjon for å komme videre i gruve drift. I noen av forkastningssonene er oppsprekkingsmønster og spenningsforhold i berget avvikende i forhold til det regionale hovedbildet. Dette medfører lokale behov for ekstraordinært sikringsarbeid.

Vi har erfart at etterinjeksjon er, som det er nevnt i Miljørisikoreporten, komplisert, svært resurskrevende og gir ofte ikke det ønskede resultat. Dette gjelder spesielt der lekkasjene følger lagdelingen i kalksteinsbenken.

Gruva er designet og drevet for uttak av kalkstein til sementproduksjon med tilpasninger for å håndtere lokale geologiske avvik. Deler av gruva er drevet slik at det ikke er lagt til rette for fremtidig adkomst til de utdrevne områdene. Det vil medføre betydelig tilrettelegging og sikring av deler av gruva før den kan nyttes til andre formål enn uttak av kalkstein.

Utvikling av farlige og/eller eksplosive gasser fra avfallsgipsen; ammoniakk og hydrogen, vil være en stor utfordring og sikkerhetsrisiko ved deponering i «lukkede rom» i en underjordsgruve. Det er en betydelig enklere problemstilling ved deponering i et dagbrudd som på Langøya. En sikker deponering krever 0-risiko for gassutvikling, dvs et absolutt krav om ingen rester av reaktive stoffer i avfallet. Norcem mener at dette fortsatt er en risiko og så lenge det finnes en mulighet vil dette kunne utløse krav om full EX sikring av gruveanlegget.

Et annet forhold er knyttet til den nye adkomsttunnelen fra Kongkleiv og inn i gruvesystemet. Dette ble detaljert tatt opp av Norcem i vår kommentar til planprogrammet. Tunnelen er planlagt å skulle krysse under både E18 og gamle deler av Norcems gruvesystem. Norcem anser at det av bergtekniske årsaker er viktig at tunnelen går med sikker avstand under de eldste gruveområdene, noe som krever en grundig gjennomgang av de bergtekniske forholdene før traseen endelig kan fastsettes. Spørsmålene i denne forbindelse er etter vår mening altfor lite drøftet i det tekniske notatet om adkomsttunnelen fra Kongkleiv til gruva.

Langtidssituasjon

Deponiets levetid beskrives i konsekvensutredningen og er relativt kort, ca. 25 år. Norcems sementfabrikk i Brevik har akkurat passert sine første 100 år, og det er overveiende sannsynlig at sement og betong vil være et viktig og nødvendig byggemateriale også de neste 100 år. Med andre ord vil sementfabrikken overleve et relativt kort intermeso med et aktivt deponi og deretter måtte forholde seg til eventuelle langtidseffekter av deponiet.

Vi mener at miljøutredningens behandling av situasjonen etter at deponiet er avsluttet er mangelfull og upresis. Dette gjelder i første omgang beskrivelse av avslutningstilstand, vannkvaliteter ved og etter avslutning og behandling av dette vannet i forhold til et ikke definert tidsperspektiv.

Det er komplisert for myndighetene å stille et krav om evigvarende vannbehandling/rensing og oppfølging, men på samme måte som NOAH i dag har på Langøya og andre bedrifter har, så må det stilles økonomisk garanti for avslutning og oppfølging av deponiet. Vi forutsetter at miljømyndighetene stiller krav som går utover det absolutte minimum, ikke minst siden tiltakshaver på det tidspunktet har «forlatt» området.

Norcem sin situasjon er fortsatt gruvedrift uten samtidig drift av deponi. Dette fører til at et mulig framtidig deponi har en relativ lang horisont foran seg. Det vil skje endringer i avfallsstrømmer i norsk og internasjonalt perspektiv og et framtidig deponibehov vil endre seg i forhold deponerte elementer, konsentrasjoner, teknologi for forbehandling og gjenvinning. I tillegg vil gruvas geometriske form endres og geologiske utfordringer kan dukke opp i gruvas videre driftsfase.

Risiko- og sårbarhetsanalysen (ROS-analysen)

Vi vil i denne sammenheng peke på følgende forhold:

- Det kan stilles spørsmål ved den gruvefaglige kompetansen i gruppa som har utført ROS-analysen
- Norcem mener langt på vei at analysen er gjort på et ikke-aktuelt scenario; samdrift. Det scenariet som burde vært analysert er en situasjon hvor deponi er eneste aktivitet i gruva.
- Det er identifisert risikoforhold i ROS analysen som foreløpig ikke er svart ut (Risiko for dannelse av gass).

ROS analysens behandling av operative forhold som omfatter Norcem er preget av manglende fag- og detaljkunnskap. Den inneholder også forutsetninger som involverer Norcem uten at dette er forhold som Norcem har diskutert, akseptert eller funnet hensiktsmessige.

Vi velger her kun å trekke frem noen eksempler der vi mener ROS analysen har alvorlige svakheter. I ROS-analysen for anleggsfasen kapittel 5, tabell 5-2 Trinn 2, behandles driving av transporttunnel. I analysen er ikke de største risikoelementene tatt med (kollaps av gamle bergfester/-pillarer) ved driving under gamle deler av gruva og selve sammenknyttingen til gruva.

Det forutsettes videre at masser fra tunnelen skal fraktes ut via Norcems områder, totalt 200 000 m³ eller ca. 340 000 tonn. Dette medfører betydelige konsekvenser for Norcems virksomhet i området og er ikke omtalt i ROS analysen.

I ROS-analysen for driftsfasen gjentas det flere steder at det er en samdriftsfase. Dette stiller Norcem seg uforstående til da dette ikke er avtalt eller akseptert av Norcem. Vi observerer videre at mindre søl eller «misting av avfall» bagatelliseres i flere punkter. Dette mener vi representere en fare for ukontrollert forurensing og risiko for arbeidsmiljøet.

Norcem observerer at feil ved ventilasjonsanlegget i gruva kan representere en risiko i ROS-analysen. Derimot er det ikke gjort noen vurdering av kapasiteten til ventilasjonsanlegget. Slik

Norcem vurderer det er det ikke installert tilstrekkelig kapasitet for en aktivitetsøkning hverken på tilførsel eller returluftsiden. Det er liten sannsynlighet for at eksisterende ventilasjonssjakter har kapasitet for betydelig økning av luftmengder.

Øvrige forhold

I vår høringsuttalelse til forslag til planprogram (datert 31. januar 2018), påpekte Norcem en del forhold som vi litt overraskende ikke finner igjen som utredningstemaer i konsekvensutredningen. De viktigste er

- Forholdet til Storulykke-forskriften. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har gitt et innspill til konsekvensutredningen at deponiet ikke vil bli omfattet av Storulykke-forskriften. Vi mener imidlertid at det burde vært drøftet i relasjon til nabobedriftene, Norcem og Renor, som er omfattet av denne forskriften.
- Eierskapsspørsmålene til gruverommene
- Omdømme

Vi har registrert at Klima- og miljødepartementet i sin kommentar til planprogrammet mente at de to siste punkter ikke var temaer som skulle utredes nå. Norcem deler ikke denne vurderingen.

Vår samlede vurdering er at konsekvensutredningen ikke er tilfredsstillende på en rekke helt kritiske punkter. Dessuten vil forutsetninger og rammebetingelser være vesentlig endret dersom det en gang i framtiden skal etableres et deponi i Brevik. Dagens utredning kommer derfor for tidlig i forhold til hva Norcem anser som et realistisk tidspunkt for en eventuell etablering av et deponi i gruvene.

Eventuelle spørsmål kan rettes til Per Brevik på telefon 90 97 00 17 eller e-post per.brevik@heidelbergcement.com.

Med vennlig hilsen

for Norcem AS

Per Ole Morken
Fabrikksjef,
Norcem AS Brevik

Per Brevik
Direktør for bærekraft og alternativt brensel,
HeidelbergCement – Northern Europe